

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Maarit Pajala

Auta minua tekemään itse

Muistimontessoria hoivakotiin

Opinnäytetyö
Kevät 2023
Geronomi AMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Geronomi AMK

Tekijä: Maarit Pajala

Työn nimi alaotsikoineen: Auta minua tekemään itse: Muistimontessoria hoivakotiin

Ohjaaja: Anna-Kaarina Koivula

Vuosi: 2023

Sivumäärä: 36

Liitteiden lukumäärä: 7

Väestö ikääntyy ja muistisairaiden määrä tulee kasvamaan. Pelkkä hoito ei riitä vastaamaan lisääntyvään tarpeeseen. Uusien keinojen kehittäminen antaisi mahdollisuuksia tukea muistisairaiden elämää siten, että he voisivat elää mahdollisimman omatoimisesti. Yhteiskunnalle on taloudellisempaa saada tuettua muistisairasta kevyemmin keinoin kuin jatkuvalla ympärivuorokautisella hoidolla.

Opinnäytetyöni aiheena on montessoripedagogiikan käyttäminen muistisairaiden hoidon apuna. Aiheeni valintaan johdatti kiinnostukseni menetelmää kohtaan sekä aiempi koulutukseni ja työkokemukseni. Tavoitteenani oli saada muistisairaille mielekästä tekemistä ja päästä kokeilemaan menetelmän toimivuutta. Halusin esitellä hoitajille uuden menetelmän muistisairaiden hoidossa ja innostaa heidät käyttämään sitä.

Tein toiminnallisen opinnäytetyön palvelukeskus Ilolansaloon, jossa kohderyhmänäni olivat ryhmäkodin asukkaat ja hoitajat. Järjestin paikalle materiaalia sekä ohjeita. Hoitajat havainnoivat asukkaita nähdäkseen heidän toimintaansa. Hoitajien tekemät havainnot keräsin kyselyllä. Havainnointina käytettiin strukturoitua havainnointia ja tiedonkeruun suoritin lomakekyselyllä. Analysoinnissa käytin laadullista sisällönanalyysia.

Tutkimuksen aikana varmistui havainnoinnin tärkeys. Ilman kunnollista havainnointia on vaikea tunnistaa henkilön tarpeita ja vastata niihin. Uuden menetelmän käyttöönotto vaatii aikaa ja ajattelutavan muuttamista. Suurin osa hoitajista oli sitä mieltä, että menetelmä sopii muistisairaille ja he haluavat oppia lisää sen käytöstä.

Menetelmä on hyödynnettävissä muistisairaiden parissa ja olisi toivottavaa saada mukaan kiinnostuneita tahoja. Menetelmän tunnettavuus kasvaa kokeilujen ja käyttöönoton myötä. Hoivakotien lisäksi muistimontessori sopii käytettäväksi esimerkiksi kotihoidossa tai omaishoitajien ohjaamana.

¹ Asiasanat: Montessori, muistisairaat, havainnointi, elämänhistoria, lääkkeettömät hoidot

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Elderly Care

Author: Maarit Pajala

Title of thesis: Help me make it myself: Montessori for aging and dementia

Supervisor: Anna-Kaarina Koivula

Year: 2023

Number of pages: 36

Number of appendices: 7

People live longer and the proportion of the people with dementia is increasing. Treating dementia alone is increasing. Treating dementia alone is insufficient. New ways must be developed. Memory sufferers must be supported to live as independently as possible.

The topic of thesis was Montessori for aging and dementia. The purpose of the thesis was to research Montessori as a dementia care method. The aim was to introduce the method to nurses and to give meaningful chores to do for people with dement.

The thesis was functional and made in collaboration with dementia care home Ilolansalo. The target group consisted of nurses and people with dementia. The instructions and material were delivered to the dementia care home. The research method used in the thesis was action research. The material was collected through a questionnaire and observations. The materials were analyzed using inductive content analysis.

The importance of observations appeared in the research. The observations revealed how a person was feeling, what they wanted or needed and what was the best way to respond to them. Most of nurses thought that Montessori is suitable for people with dementia. Nurses were interested to learn. Conclusion the Montessori method can be used in nursing homes and at homes. Montessori reminds that learning and engagement can occur anywhere.

¹ Keywords: Montessori for Elder, observation, personal history, Montessori for Dementia care

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo	5
1 JOHDANTO.....	6
2 MUISTISAIRAAN TOIMINTAKYVYN TUKEMINEN	7
3 MONTESSORIPEDAGOGIIKKA	9
4 MUISTIMONTESSORI.....	10
5 MENETELMÄLLISET VALINNAT JA PROSESSIN VAIHEET	12
6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	17
7 VALMISTELTU YMPÄRISTÖ	19
8 HAVAINNOINTI.....	20
9 ELÄMÄNHISTORIA	21
10 MONTESSORISUUNNITELMA.....	22
11 KOKEMUKSIA	24
12 AINEISTON KERUU	26
13 ANALYYSI.....	28
14 YHTEENVETO JA POHDINTA	31
LÄHTEET.....	33
LIITTEET.....	35

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Taulukko 1. Opinnäytetyön aikataulu 14

Taulukko 2. Aineiston pelkistäminen ja ryhmittely 29

Kuvio 1. Kysely 27

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe valikoitui aiemman koulutukseni ja työkokemukseni perusteella. Olen koulutukseltani montessoriohjaaja (AMI Association Montessori Internationale) ja olen suorittanut myös Jennifer Brushin (AMI Educator) workshopin Montessori for Dementia and Aging. Montessorin hyödyntämistä osana muistisairaiden hoitoa ollaan tuomassa Suomeen ja joissakin palvelukodeissa menetelmää kokeillaan. Kiinnostuin päästä osaltani mukaan kehittämään muistisairaiden parissa tehtävää työtä.

Opinnäytetyöni tarkoitus on tehdä montessorimenetelmää tunnetuksi muistisairaiden hoidossa ja kuntoutuksessa. Tavoitteenani on saada muistisairaille mielekästä tekemistä ja tutustuttaa hoitajat menetelmään sekä innostaa heitä käyttämään ja kokeilemaan sitä. Tutkimuskysymyksiksi asetin montessorin onnistumiseen vaikuttavien seikkojen selvittämisen.

Tutkimuksessa kannattaa keskittyä vaan muutamaankin kysymykseen, joita haluaa selvittää (Hirsjärvi ym., 2008, s. 139). Kannattaa harkita, miten käsitteet sopivat nimenomaan kyseiseen tutkimukseen ja mitkä kysymykset ovat tärkeitä.

Montessoripedagogiikka on laaja alue, jota on Suomessa tutkittu lähinnä lasten parissa käytettynä menetelmänä. Halusin lisätietoa menetelmän käyttämisestä muistisairaiden parissa ja saada selville, mitkä seikat mahdollisesti tukevat tai estävät menetelmän käyttöä.

Yhteistyökumppaninani toimi palvelukeskus Ilolansalo. Tein opinnäytetyöni tehostetun palveluasumisen yksikössä Ainokodissa, jossa menetelmää kokeiltiin. Ainokodissa oli kokeilun aikana 16 asukasta, joista jokaisella on oma huone. Asukkaiden käytössä on yhteinen ruokailu- ja oleskelutila. Asukkaat ovat muistisairaita.

2 MUISTISAIRAAN TOIMINTAKYVYN TUKEMINEN

Ihmisten elinikä nousee ja tiedämme, että muistisairaudet yleistyvät iän myötä (Hallikainen ym., 2014, s. 21). Muistisairaudet ovat haaste kansanterveydelle ja ne vievät suuren osan sosiaali- ja terveystalouksista. Kaikkien sairastuneiden ei ole mahdollista käyttää yksityissektorin palveluita ja julkisen hoidon määrä on rajallinen. Useat muistisairaat pystyvät asumaan kotona joko omaishoidon tai muiden tukitoimien avulla.

Pelkästään sairauden hoidolla ei pystytä vastaamaan kasvavaan tarpeeseen, vaan on kehitettävä uusia keinoja auttaa muistisairasta selviytymään mahdollisimman omatoimisesti (Hallikainen ym., 2014, s. 21). Hoitoa ja hoitoympäristöä tulisi kehittää toimintakykyä tukevaksi. Palveluiden kehittäminen ja toimintatavan muuttaminen kuntouttavammaksi ei merkitse suuria investointeja, mutta saa aikaan kustannussäästöjä. Yhteiskunnan kannalta on kustannustehokkaampaa, mikäli muistisairas pystyy asumaan mahdollisimman pitkään kotonaan. Kotona asumista toivoo myös suurin osa muistisairaista.

Muistisairauksilla tarkoitetaan sairautta, joka heikentää muistia (Hallikainen ym., 2014, s. 13). Muistisairaus heikentää muistin lisäksi myös muita tiedonkäsittelyn alueita ja saattaa ilmetä esimerkiksi hahmotuksessa tai keskittymisessä. Niiden heikentymisen seurauksena toimintakyky heikkenee, arjessa selviytyminen hankaloituu ja omatoimisuus vähenee. Henkilön elämänlaatu heikkenee. Eri muistisairaudet aiheuttavat hieman erilaisia oireita. Muistisairaus voi ilmetä myös jo työikäisellä, vaikka suurin osa sairastuneista on ikääntyneitä.

Aktiivisella elämällä ja kuntouttavalla hoidolla voidaan ylläpitää toimintakykyä ja parantaa elämänlaatua (Hallikainen 2014, s. 8). Kuntoutuminen perustuu henkilöllä vielä jäljellä oleviin voimavaroihin, jotka otetaan käyttöön. Muistisairasta ei pidä nähdä toimintakyvyn vajeen kautta, vaan tulisi keskittyä hänellä vielä jäljellä oleviin taitoihin.

Lääkkeettömissä hoidoissa muistisairaalle tarpeista huolehditaan mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti (Erkinjuntti ym., 2010, s. 486). Perusteetonta rajoittamista vältetään ja jäljellä

olevaa toimintakykyä tuetaan hoidon ja ympäristön avulla. Hoidossa korostuu yksilöllisyys. Tarpeiksi tunnistetaan mielekäs tekeminen ja sosiaalinen kanssakäyminen. Mikäli henkilön tarpeista ei huolehdita asianmukaisesti, saattaa se näkyä käytöksessä esimerkiksi turhautumisena ja levottomuutena.

Toimintakyvyn vaje ei saa olla perusteena sille, ettei muistisairaalle järjestetä mahdollisuutta aktiiviseen tekemiseen (Erkinjuntti ym., 2010, s. 487). Henkilöstön kouluttaminen muistisairaan yksilölliseen huomioimiseen näyttäytyy tärkeänä lähestymistapana. Elämänhistorian tunteminen auttaa henkilökuntaa löytämään muistisairaalle kiinnostavia asioita. Tukemalla aktiivisuutta toimintakyky paranee. Aktiivinen tekeminen lisää elämäniloa ja auttaa pitämään toimintakykyä yllä.

Toimintakyvyn tukemisen lähtökohdat ovat yksilöllisyys, voimavaralähtöisyys sekä oikeanlaiset ja oikea-aikaiset harjoitteet (Hallikainen ym., 2014, s. 153). Puolesta tekemistä tulee välttää. Normaali arkielämä tarjoaa mahdollisuuden käyttää aivoja, joka on parasta harjoitusta muistitoiminnoille.

Hyvän toimintakyvyn esteenä saattaa olla haastava käyttäytyminen. Haastavana koettu käyttäytyminen on muistisairaalla näkökulmasta hänen tarpeidensa ilmaisemista (Hallikainen ym., 2014, s. 92). Muistisairas elää maailmassa, jota hän ei enää ymmärrä eikä hän kykene ilmaisemaan tarpeitaan samoin kuin aiemmin. Muistisairaalla kokonaisvaltainen ymmärtäminen auttaa sopivien ratkaisujen löytymisessä.

3 MONTESSORIPEDAGOGIIKKA

Maria Montessori 1870–1952 kehitti montessoripedagogiikan (Wilander, 2018, s. 114). Maria Montessori oli italialainen lääketieteen tohtori ja pedagogi. Hän valmistui lääkäriksi ensimmäisenä naisena Italiassa.

Työssään Montessori kiinnostui kehitysvammaisista lapsista ja heidän hoidostaan ja opetuksesta (Wilander, 2018, s. 114). Hän perehtyi tutkimuksiin, joissa kerrottiin aistinvaraisen opetuksen tekniikoista. Nämä tekniikat oli kehitetty normaaliin opetukseen sopiviksi ja niissä kerrottiin myös, miten oppimisen tueksi oli kehitetty erilaisia välineitä. Montessori kokeili työssään uusin tavoin näitä välineitä.

Vuonna 1898 Montessori esitteli idean kehitysvammaisiin erikoistuneista kouluista, joissa lapsia ensin opetettaisiin stimuloimalla heidän aistejaan ja myöhemmin kehitettäisiin älyä (Wilander, 2018, s. 115). Hän luennoi aiheesta vuosia ja toimi vastaavissa kouluissa johtajana.

Montessori kehitti montessoripedagogiikan käytännön tutkimuksen ja havaintojen pohjalta. Hän havainnoi lapsia ja testasi välineitä ja teoriaa käytännössä (Wilander, 2018, s. 115). Teoria osoittautui toimivaksi ja nykyään montessoripäiväkoteja ja -kouluja on lukuisia ympäri maailmaa.

Montessoripedagogiikassa henkilö on toiminnan keskiössä (Wilander, 2018, s. 14). Ihminen omaksuu tietoa sekä tietoisesti että tiedostamatta. Tiedon omaksumisen tukena toimii valmisteltu ympäristö.

Montessoripedagogiikassa huomioidaan ihmisen luontaiset taipumukset, kehitys- ja herkyyksikaudet, vastaanottavainen mieli ja valmisteltu ympäristö (Wilander, 2018, s. 14). Asenne toisia kohtaan on kunnioittava. Jokainen tarvitsee apua oppiakseen, mutta jokaiselle on annettava myös mahdollisuus kokeilla itse. Montessoripedagogiikan perusajatus kiteytyy lauseessa: "Auta minua tekemään itse".

4 MUISTIMONTESSORI

Montessori on ollut muistisairaiden hoidossa käytössä noin 20 vuotta esimerkiksi USA:ssa, Australiassa ja Kanadassa (Suomen Montessoriliitto, i.a.). Tutkimuksissa huomattiin, että sekä muistisairaiden ja heitä hoitavan henkilökunnan hyvinvointi on parantunut montessorimenetelmän käytön myötä. (Brush, 2020, s. 1). Montessorissa keskeistä on kunnioitus, havainnointi, itsenäisyyden tukeminen sekä mielekäs tekeminen. Iästä ja asemasta riippumatta jokainen haluaa kokea olevansa arvostettu ja tarpeellinen.

Montessorissa keskitytään siihen mihin ihminen edelleen pystyy eikä niinkään toimintakyvyn puutteisiin. Montessori on sanonut: ”Never help a child with a task, at which he feels he can succeed”. Myöskään muistisairaalla ei saa ottaa pois oppimisen, osaamisen ja onnistumisen kokemuksia. Tekemällä kaiken toisen puolesta viedään sairastuneelta toimintakyvyn edellytykset ja luodaan hänelle arvottomuuden ja turhautumisen tunne (Telaranta, 2014, s. 72).

Muistimontessorin ytimessä on yksilön kohtaaminen (Wilander, 2021, s. 8). Muistisairaalla on oikeus tehdä valintoja ja tuntea itsensä tarpeelliseksi. Tavoitteena on siirtyä enemmän hyödyntämään voimavaroja ja saada näin luotua itsenäisempi ja mielekkäämpi arki. Montessorin avulla elämään tulee elämäniloa ja merkityksellisyyttä (Wilander, 2018, s. 107). Levoton käytös ja aggressiivisuus vähentyy sekä vuorovaikutus helpottuu.

Muistimontessoria käyttämällä mahdollistetaan muistisairaalle jäljellä olevan toimintakyvyn käyttäminen (Wilander, 2018, s. 107). Apuna voidaan käyttää erilaisia muistin apuvälineitä, esimerkiksi nimilappuja tai kylttejä. Ympäristö valmistellaan muistisairaalle sopivaksi. Montessoria käyttämällä syntyy uudenlaista ymmärrystä muistisairaalle kohtaamiseen (Wilander, 2018, s. 107). Ihmisten tarpeet ovat erilaisia, joten samanlainen toimintamalli ei sovi jokaiselle. Muistimontessorissa otetaan huomioon henkilön yksilölliset tarpeet, kiinnostuksen kohteet sekä elämänhistoria.

Muistimontessoria voi soveltaa missä vain eikä se vaadi suuria investointeja (Jalovaara, 2020, s. 7). Se on filosofia, joka ohjaa kaikkea toimintaa. Enemmän kuin montessoriin liittyvät tehtävät, on montessori henkilön huomioimista ja tukemista.

Montessoripedagogiikan keinot auttavat muistisairasta muuttaen hänen elämänsä aktiivisemmaksi (Wilander, 2018, s. 108). Muistisairas nähdään enemmän aktiivisena toimijana kuin passiivisena hoidettavana. Montessorin käytön myötä positiiviset muutokset muistisairaahan käytöksessä vähentävät hänen häiritsevää käytöstään ja muistisairaahan puolesta pitää tehdä vähemmän toimintoja hänen itsensä osallistuessa aktiivisemmin niihin. Näin ollen hoitajat voivat käyttää enemmän aikaa asukkaiden arjen laadun parantamiseen.

5 MENETELMÄLLISET VALINNAT JA PROSESSIN VAIHEET

Sain yhteydenoton palvelukeskus Iloansalosta kesäkuussa 2021. Olin lähettänyt kyselyitä eri hoivakoteihin ja kysynyt mahdollisuutta päästä kokeilemaan montessorifilosofiaa muistisairaiden pariin. Johtaja kiinnostui aiheesta lähettämäni sähköpostin perusteella ja kutsui minut keskustelemaan. Tapaamisessa sovimme, että Iloansalosta osallistuu kanssani kaksi henkilöä syksyllä 2021 pidettävään muistimontessorikoulutukseen. Koulutuksen järjestää montessorikouluttaja Jennifer Brush. Puhuimme myös, että menisin tekemään harjoittelun Iloansaloon ja kokeilisin muistimontessoria tehostetun palveluasumisen puolella, jossa asukkaat ovat muistisairaita. Kokeilusta tekisin opinnäytetyön.

Tammikuussa 2022 aloitin Iloansalossa hoitotyön harjoittelun. Harjoittelun aikana laadin elämänhistorialomakkeen (liite 1) ja testasin lomaketta asukkaan kanssa. Myöhemmin keväällä pidimme palaverin, johon osallistui hoitajia ja esittelin heille muistimontessoria. Päätimme, että kokeiluun osallistuisi kahdeksan hoitajaa, jotka tekisivät omille hoidettavilleen elämänhistoriahaastattelut. Haastattelujen pohjalta laatisin asukkaille montessorisuunnitelmat.

Huhtikuussa 2022 jaoin hoitajille infopaketin, joka sisälsi saatekirjeen (liite 2), esittelyn montessorista (liite 3), toimintakykykyselyn (liite 4) sekä henkilöhaastattelulomakkeen. Kesän kuussa suunnitelmia piti muuttaa. Alkuperäisistä hoitajista osa oli lähtenyt toisiin töihin ja yksi asukas oli menehtynyt. Päätin, että kokeilu tehdään kaikille yleisesti ja mukaan otetaan koko henkilökunta. Erillisiä elämänhistoriahaastatteluja ei tehdä, vaan havainnoimalla pyritään löytämään henkilölle sopiva tekeminen eri vaihtoehtojen joukosta. Tavoitteena on nähdä, herättävätkö välineet kiinnostusta ja miten hoitajat sekä asukkaat ottavat ne vastaan. Hoitajille kerrottiin myös, että normaaleihin päivittäisiin toimiin voi ottaa asukkaan mukaan.

Elokuussa 2022 järjestin Ainokotiin avohyllyn ja hankin materiaalia hyllylle. Valitsin tuttuja materiaaleja, jotka liittyvät päivittäisiin toimintoihin. Hyllyltä löytyy esimerkiksi pölyjen pyyhkimiseen tarvittavat välineet, kenkien puhdistusvälineet ja tarvikkeet hopean kiillotukseen. Korteja on eri aihealueista. Korteissa on esimerkiksi kuvia kylpyhuoneen tavaroista, jolloin

asukas voi yhdistää oikean nimen kuvaan. Yhdessä hoitajan kanssa voidaan muistella, mikä esineen nimi olikaan ja näin palauttaa mieleen unohtuneita asioita. Materiaalia hankin kirpputoreilta, kaupoista ja lopetetusta montessorileikkikoulusta. Kortteja valmistin itse. Hyllylle valmistin kyseisen materiaalin viereen kehystetyn ohjeen, jossa lyhyesti selvisi materiaalin tarkoitus. Ohjeessa saattoi lukea esimerkiksi ”Voit kiillottaa hopealusikat”.

Tunsin asukkaita harjoittelujaksoni perusteella ja yritin valita jokaiselle sopivia materiaaleja. Tiesin asukkaana olevan hoitotyötä tehneen entisen hoitajan, joten häntä ajatellen toin paikalle sideharsoa, jota saa rullata. Tutun välineen nähdessään asukas muistaa käyttäneensä sellaista ennenkin. Lopputuloksella ei ole merkitystä, sillä toiminnan tarkoituksena on tekemisen ilo ja asukkaan kokemus hyödyllisyyden tunne sekä jäljellä olevan toimintakyvyn käyttäminen. Materiaalit ovat hyllyllä vapaasti käytettävissä, jolloin asukas voi itse valita tehtävän tai hoitaja voi sellaisen hänelle antaa.

Kirjasin hyllytehtävien lisäksi tehtäviä, joita asukas ja hoitaja tekevät yhdessä. Hoitaja ja asukas voivat lähteä yhdessä esimerkiksi hakemaan ruokakärryä tai viemään roskia. Asukas otetaan mukaan arkipäivän toimiin, jolloin hän saa kokea olevansa tarpeellinen ja saa tekemistä passiivisena olemisen sijaan (Wilander, 2018, s. 107). Monen asukkaan ongelmana on Wilanderin mukaan tylsistyminen. Noin 60–80 % asukkaista viettää päivänsä tekemättä mitään ja montessoritehtävät tarjoavat mielenkiintoista tekemistä.

Asukas voi osallistua kaikkiin päivittäisiin toimiin toimintakykynsä mukaan. Mikäli asukas mielellään istuu ja katsoo ikkunasta ulos, voi hänelle antaa tehtäväksi ympäristön tarkkailun. Eräs henkilö istui päivittäin paikoillaan katsellen ulos, jolloin hoitajat luulivat hänen olevan tylsistynyt. Elämänhistoriaan tutustumalla selvisi, että henkilö oli toiminut ilmatorjuntalottana ja eli edelleen sitä aikaa. Hän suoritti tärkeää tarkkailutehtävää ja oli hyvinkin aktiivinen, vaikka näytti siltä, ettei hän tee mitään.

Taulukko 1. Opinnäytetyön aikataulu

Aika	Tapahtuma	Osallistujat	Sisältö
Kesäkuu 2021	Palaveri	Palvelujohtaja, muistihoitaja, geronomi	Päätettiin opinnäytetyön tekemisestä ja workshopiin osallistumisesta
Syys-lokakuu 2021	Workshop	J. Brush, vanhustyön ammattilaisia ja asiantuntijoita	J. Brushin luennot ja käytännön harjoituksia muistimontessorista
Tammi-helmikuu 2022	Harjoittelu palvelukodeissa, elämänhistorialomakkeen laadinta	Palvelukodin asukkaat	Käytännön harjoittelu vanhustyössä, elämänhistorialomakkeen laadinta ja testaus
Huhti-toukokuu 2022	Saatekirjeen, toimintakyklomakkeen sekä montessoriesittelyn laadinta		Laadin lomakkeet ja esittelyn
Elokuu 2022	Materiaalit Ainokotiin, havainnointilomakkeen laadinta	Ainokodin asukkaat ja henkilökunta	Vein avohyllyn materiaaleineen Ainokotiin, mukana ohjeita sekä havainnointilomakkeet
Marraskuu 2022	Kyselyt	Ainokodin henkilökunta	Kyselyn toteuttaminen
Joulukuu 2022-helmikuu 2023	Kyselyjen analysointi		Kyselyiden analysointi

Toiminnallisen kehittämistyön tiedonkeruumenetelmät ovat samoja kuin laadullisessa tutkimuksessa (Kananen, 2014, s. 77). Tiedonkeruumenetelmät riippuvat ongelmista, joten on tärkeää määritellä ongelma tarkasti.

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti (Tuomi & Sarajarvi, 2009, s. 18). Tavoitteena on tutkittavan asian mahdollisimman monipuolinen kuvaus. Laadullisen tutkimuksen kysymyksiä ovat mitä, miksi ja miten. Laadulliset menetelmät vievät tutkijan lähelle tutkittavaa kohdetta. Tutkijan pyrkimys on tavoittaa tutkittavien näkökulma. Halusin saada tietoa montessorimenetelmän sopivuudesta

muistisairaiden parissa. Hoitajat havainnoivat asukkaita ja vastasivat kyselyssä havainnoistaan sekä omista näkemyksistään.

Käytin tiedonkeruumenetelminä havainnointia, kyselyä ja kirjallisuutta. Toiminnallisessa tutkimuksessa havainnoinnin kerrotaan olevan eräs tärkeimmistä tiedonkeruumenetelmistä (Kananen, 2014, s. 81). Havainnoinnin etuna on tilanteen autenttisuus, sillä se tapahtuu luonnollisessa ympäristössä. Montessorissa havainnointi on eräs tärkeimmistä välineistä, jonka perusteella saadaan tietoa ja opitaan näkemään, mitä ihminen tarvitsee.

Muistimontessorissa käytetään strukturoitua havainnointia. Strukturoidussa havainnoinnissa havainnoitsija tietää tarkkaan, mitä hän seuraa. Havainnoijalla on esimerkiksi lomake, johon hän kirjaa havaintonsa.

Tein Ilolansaloon havainnointilomakkeen. (liite 5). Lomakkeessa luetellaan käytössä olevat montessoritehtävät ja hoitaja merkitsee lomakkeeseen päivämäärän, kun henkilö on tehnyt tehtävää. Näin nähdään esimerkiksi, valitseeko asukas aina saman tehtävän ja voidaan miettiä, mihin tarpeeseen se vastaa. Kirjaamisesta on yritetty tehdä helppoa, sillä lomakkeeseen ei tarvitse merkitä muuta kuin päivämäärä kyseisen tehtävän kohdalle henkilön lomakkeeseen. Lomakkeita kopioidaan jokaiselle asukkaalle omansa ja tarvittaessa niitä tulostetaan lisää. Lomakkeet säilytetään kansiossa hyllyllä.

Käytin toiminnallisessa kehittämistyössäni tiedonkeruumenetelmänä kyselyä. Päädyin kyselyyn, koska siten on mahdollista tavoittaa mahdollisimman monta hoitajaa kaikista vuoroista. Laadin standardisoidut kysymykset yrittäen miettiä, mitkä selventäisivät montessorin sopivuutta. Standardisoidussa kyselyssä aineistoa kerätään kysymällä kaikilta samalla tavalla (Hirsjärvi ym., 2001, s. 180). Vastaajat saivat jokainen samanlaisen kyselylomakkeen. (liite 6). Kyselytutkimuksen etuna voidaan pitää sitä, että siinä voidaan kysyä monia asioita.

Laadin kysymykset Likertin asteikon mukaisesti. Likert-asteikossa väittämät ilmaisevat sekä kielteisiä että myönteisiä asenteita ja vastaajat arvioivat niitä viisiportaisella asteikolla (Kallio-puska, 2005, s. 117). Kyselyssäni selvensin neljää kysymystä lisäkohdilla, joihin sai halutesaan vastata omin sanoin vaihtoehtojen lisäksi.

Kyselyiden jälkeen aloitin aineiston analysoinnin. Tutkimuksen aikana kerätään aineistoa, jonka jälkeen se muutetaan tekstimuotoon (Kananen, 2014, s. 106). Kun aineisto on käsitelty ymmärrettävämpään muotoon, siitä pyritään löytämään tulkinta.

Sisällön analyysi kuvaa aineistoa sanallisesti tiiviissä muodossa (Kananen, 2014, s. 111). Aineisto tiivistetään ja kirjoitetaan uuteen muotoon. Tutkimusongelmasta ja siitä johdetuista tutkimuskysymyksistä riippuu se, mitä aineistosta pyritään löytämään.

Kävin aineiston läpi ja laskin vastaukset kysymystä kohden. Kokosin vastauksista kaavion. (kuvio 1). Kaaviossa näkyvät kysymykset ja vastausten määrät kysymystä kohden.

Avoimet vastaukset kirjoitin sanasta sanaan koontipaperille. Pelkistin aineistoa ja laadin siitä taulukon. (taulukko 1).

6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Keskeisin ohje ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa on eettisten periaatteiden noudattaminen sekä ihmistieteiden ennakkoarviointi (Kallinen & Kinnunen, 2021). Lisäksi organisaatioilla on omia ohjeistuksia tietosuojasta, eettisen ennakkoarvioinnin toteutuksesta ja hyvän tieteellisen käytännön selvittämisestä. Hankin tutkimusluvan organisaation johtajalta. Aiemmin olen kirjoittanut vaitiolosopimuksen ja tietosuojaluvat.

Kallisen ja Kinnusen (2021) mukaan eettiset kysymykset liittyvät kaikkiin vaiheisiin aiheenvaiheesta tulosten julkaisuun ja arkistointiin saakka. Tutkijan tulee kunnioittaa ihmisarvoa, yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta ja muita oikeuksia, välttää aineellisia riskejä, vahinkoa ja haittaa.

Kyselyt pyysin palauttamaan nimettöminä ja palautuslaatikon suljin niin, ettei kenenkään vastauspapereita pystynyt katsomaan. Saatekirjeessä (liite 7) mainitsin, että kysely tulee opinnäytetyöhön. Vastaukset käsittelin yksin työpöydälläni ja katsoin, etteivät ne joutuneet ulkopuolisten haltuun. Työn päätyttyä hävitin ne. Kyselyyn osallistuminen oli vapaaehtoista. Työssäni varmistin eettisyyden noudattamalla Seinäjoen ammattikorkeakoulun ohjeita eettisyydestä. Kyselylomakkeen laadin huolellisesti ja testasin sen ulkopuolisilla varmistaen, ettei synny väärinymmärryksiä. Opinnäytetyössäni noudatin hyvää tieteellistä käytäntöä ja kestävä kehityksen edellytyksiä.

Kallinen ja Kinnunen (2021) kirjoittavat, että tutkija reflektoi tekemiään eettisiä valintoja raportoidessaan. Hän kertoo ratkaisuksistaan, perustelee ne ja arvioi, mikä merkitys niillä on lopputulokseen.

Luotettavuus varmistetaan siten, että tutkimusasetelma laaditaan oikein eli tutkitaan oikeita asioita (Kananen 2014, s.125). Tutkijan tulee arvioidessaan luotettavuutta pohtia valittujen menetelmien sopivuutta ottaen huomioon tutkimuksen kohde ja sille asetetut tavoitteet.

Luotettavuuden arvioinnissa on huomioitava tutkimuksen kohde ja tarkoitus (Kananen, 2009, s. 140). Eräs laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä näkökulma on yleistettävyys tai siirrettävyys. Samankaltainen tutkimus voidaan toteuttaa toisaalla ja saada samankaltaisia vastauksia.

7 VALMISTELTU YMPÄRISTÖ

Valmisteltu ympäristö ”prepared environment” muistisairaiden hoidossa tarkoittaa sellaista ympäristöä, joka tukee muistamista ja omatoimisuutta (Wilander, 2018, s.110). Ympäristö myös ehkäisee vahingollista toimintaa. Kielletyt oviaukot tai kaapit naamioidaan piiloon. Vaaralliset kohdat poistetaan ja ympäristöstä tehdään sellainen, jossa muistisairas saa liikkua ilman kieltoja. Se mahdollistaa toiminta- ja liikkumisvapauden. Ympäristön pitää olla turvallinen, ettei liikkumisesta koidu vaaraa. Valmisteltu ympäristö ohjaa itsenäiseen toimintaan, liikkumiseen ja valintojen tekemiseen vihjeiden avulla. Ympäristössä pitää olla liikkumatilaa apuvälineille (Brenner & Brenner, 2020, s. 31–32). Huonekalujen tulee olla tukevia ja ympäristön kodinomainen. Mikäli mahdollista, niin kasvit ja eläimet tuovat ympäristöön viihtyisyyttä.

Valmisteltu ympäristö ei ole pelkästään konkreettisia asioita, vaan ilmapiiri on osana ympäristöä. Ympäristö tukee sosiaalisia, kognitiivisia ja henkisiä tarpeita ja mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen (Wilander, 2018, s. 110). Muistisairas saa päättää itse, minne haluaa mennä. Päiväaikaisen aktiivisen toiminnan merkitystä ei voida liikaa korostaa (Hantikainen & Hoivala, 2017, s. 53–67). Toimettomuuden sijaan tapahtuva toiminta aktivoi aivoja ja aisteja. Se tuottaa sisältöä elämään, antaa tarpeellisuuden tunnetta ja tekemisen mielihyvää. Hyvä valmisteltu ympäristö tarjoaa virikkeitä ja innostaa toimintaan.

Ohjeita ja kylttejä on hyvä olla näkyvillä. Opasteet voivat ohjata ruokailutilaan ja asukkaiden huoneiden ovissa voi nimen lisäksi olla jotakin heidän kiinnostukseensa liittyvää. Henkilökunnalla ja mahdollisesti myös asukkailla olevat nimikyltit auttavat muistamaan, kuka on kyseessä (Weinstein & MacDonald, 2018, s.29). Kylttejä on hyvä olla opastamassa huoneisiin ja antamassa ohjeita esimerkiksi tehtävien käytössä. Tehtävähyllyllä on hyvä olla kehystettyjä ohjeita. Päiväjärjestys voi olla asukkaan huoneen seinällä.

8 HAVAINNOINTI

Havainnointi on aineistonkeruumenetelmä, jossa tutkittavasta ilmiöstä kootaan tietoa seuraamalla ja tekemällä havaintoja (Brush, 2020, s. 5). Näiden tietojen avulla saadaan muokattua hoitosuunnitelmaa yksilöllisemmäksi ja tarkaksi. Hoitosuunnitelmaan kirjataan tavoitteet ja havainnoimalla niiden asettaminen helpottuu. Huomioon otetaan myös henkilön omat toiveet.

Havainnointi kertoo, miltä muistisairaasta tuntuu, mitä hän haluaa ja tarvitsee ja miten hänen tarpeisiinsa voidaan parhaiten vastata (Brush, 2020, s. 16). Henkilön mieltymykset ja persoonallisuus tulevat tutuksi ja hänet pystytään kohtaamaan yksilöllisesti. Havainnointi auttaa näkemään ympäristön merkityksen toimintakyvyn ylläpidossa. Sen avulla ympäristöä pystytään muokkaamaan mahdollisimman hyvin toimintakykyä tukevaksi.

Havainnoinnin avulla luodaan järjestelmä, jonka avulla henkilöä seurataan (Brush, 2020, s. 16). Havainnointia tehdään useana päivänä viikossa eri aikoina ja eri tilanteissa. Havainnot kirjataan havainnointilomakkeeseen. Henkilön ja hänen toimintansa lisäksi havainnoidaan sitä, miten henkilö käyttäytyy ja mitä ympäristössä tapahtuu, missä toiminta tapahtuu ja miten henkilöä voisi auttaa sitoutumaan mielekkääseen toimintaan.

Usein hoitohenkilökunta kokee, ettei heillä ole aikaa havainnointiin. (Wilander, 2021, s. 11). Havainnointia he tekevät kuitenkin tiedostamatta, sillä asiakkaita seurataan jatkuvasti normaalin päiväjärjestyksen kuluessa. Kirjaukset asukkaasta perustuvat havainnointiin. Havainnointi on tärkeää, sillä mikäli muistisairas ei pysty kommunikoimaan sanoilla, ainoa tapa saada selville hänen tarpeensa on havainnointi.

9 ELÄMÄNHISTORIA

Elämänhistorian määritelmä on ihmisen kertomus elämästään. Se kertoo siitä, miten ihminen kokee tähän asti eletyn elämänsä, itsensä, yhteiskunnan, kulttuurin ja ympäristön. Muistimon-tessorissa toiminta lähtee liikkeelle henkilön taustoihin tutustumisella (Wilander, 2018, s. 107). Elämänhistoria ja aiemmat kiinnostuksen kohteet ovat pohjana toiminnoille ja välineille, joilla henkilöä autetaan ylläpitämään toimintakykyään. Elämänhistoria kerätään haastattele-malla henkilöä ja/tai omaista. Elämänhistorian raportointiin kannattaa käyttää valmista loma-ketta, johon tiedot kirjataan.

Menneisyys on toinen maa kirjoittavat Brenner & Brenner (2020, s. 41). He haluavat korostaa eletyn elämän merkitystä ihmiselle. Tuntemalla elämänhistorian voidaan ymmärtää eletyn elämän tapahtumien merkityksen henkilölle ja ymmärtää hänen käytöstään. Elämänhistoriaa tuntemalla henkilölle löytyy merkityksellisiä tehtäviä.

Elämänhistorian pohjalta voidaan tehdä muistikirja eli ”memory book” (Brush, 2020, s. 26). Muistikirjat edistävät kommunikointia ja toimivat muistin apuvälineinä. Muistikirjoihin on koottu henkilölle tärkeitä valokuvia lyhyellä tekstillä varustettuna. Ne tulevat henkilön itsensä käyt-töön ja niiden avulla kommunikointi helpottuu. Henkilö voi itsenäisesti tutkia kirjoja tai hoitaja voi muistikirjan avulla palauttaa henkilön mieleen tärkeitä asioita ja saada yhteyden asukkaas-seen. Kirja toimii henkilön elämänhistorian esittelijänä tilanteissa, joissa kommunikointi on vaikeaa.

Brenner & Brenner (2020, s. 23) kirjoittavat:

“People who have dementia are the same people they always been, only now they have to cope with certain difficulties, challenges and limitations”. Olisi nähtävä ih-minen muistisairauden takaa eikä annettava sairauden määritellä sitä, millaisena koemme ihmisen.

10 MONTESSORISUUNNITELMA

Jokainen tarvitsee syyn nousta aamulla (Wilander, 2021, s. 9). Muistimontessori luo tehtäviä, jotka ovat tarkoituksellisia, esimerkiksi pöydän kattaminen. Moni muistisairas haluaa tehdä jotakin hyödyllistä ja nauttii saadessaan osallistua päivän töihin. Ongelmaksi voivat joskus koitua omaiset, jotka eivät ymmärrä, miksi ikääntynyt laitetaan töihin. Tällöin on tärkeää selittää tehtävien merkitys toimintakyvyn ylläpidossa ja elämän ilon tuottamisessa. Montessori on vapaaehtoista eli ketään ei laiteta vastoin tahtoaan sitä tekemään.

Elämänhistorian ja havainnoinnin perusteella laaditaan montessorisuunnitelma, joka perustuu henkilön kiinnostuksen kohteiden, harrastusten, vahvuuksien ja tarpeiden tunnistamiseen (Brush, 2020, s. 8–9). Suunnitelmaan mietitään henkilölle sopivia tehtäviä ja mahdollisesti rooleja. Tehtävien pitää olla sellaisia, joista henkilö on kiinnostunut ja jotka sopivat hänelle. Henkilö saa toistaa valitsemaansa tehtävää niin kauan kuin haluaa.

Muistisairas voi osallistua hoivakodin yhteisiin tehtäviin, jotka liittyvät esimerkiksi tilojen siistimiseen, ruokahuoltoon tai muuhun soveltuvaan toimintaan (Wilander, 2018, s. 111). Hoitaja voi tehdä näitä yhdessä asukkaan kanssa tai asukas voi tehdä niitä yksin. Lähes mikä tahansa arkipäivään liittyvä työ on sopiva, kunhan siitä ei aiheudu vaaraa.

Montessorisuunnitelmaan voidaan kirjata myös asukkaalle sopiva rooli (Wilander, 2018, s. 111). Entinen puutarhuri hoitaa ehkä mielellään kasveja ja opettajana toiminut saattaa olla kiinnostunut ääneen lukemisesta. Roolin tulee olla tehtävä, jonka henkilö kokee merkitykselliseksi. Brennerin & Brennerin (2020, s.35) kirjassa on lause:

“We give elders opportunities to be productive again and engaged in meaningful work”.

Muistisairaus saattaa aiheuttaa vetäytymistä. Pitkäaikaiset muistikuvat säilyvät kauan. Wilander (2018, s. 111) kirjoittaa siitä, miten muistimontessori auttaa saamaan yhteyden muistoihin

ja auttaa ylläpitämään toimintakykyä niissä muistinosissa, joita muistisairaus ei ole heikentänyt. Tuttuihin asioihin liittyvä toiminta ylläpitää henkilöllä vielä jäljellä olevaa toimintakykyä. Toimintakykyä voidaan ylläpitää helppojen harjoitusten avulla. Esimerkiksi käden motoriikkaa harjoittavat tehtävät ylläpitävät samoja liikkeitä, joita tarvitaan lusikan käytössä tai pukeutumisessa.

Yhteisten tehtävien lisäksi on hyllytehtäviä, joita saa tehdä oman kiinnostuksensa mukaan (Brush, 2020, s. 52–77). Tehtävät ovat avohyllyllä ja materiaalit aikuisille sopivia. Hyllyllä voi olla esimerkiksi pyykin taittelua, hopean kiillotukseen tarvittavaa materiaalia tai erilaisia kortteja. Tehtävien vieressä on kehystetty ohje, joka kertoo tehtävän sisällön.

Tehtäviä esille laitettaessa pitää muistaa, että muistisairas on aikuinen ihminen (Jalovaara, 2020, s. 7). Hän voi kuitenkin innostua alun perin lapsille suunnatuista tehtävistä. Palapelit tai värityskuvat kiinnostavat toisia ja erilaisia vaihtoehtoja on hyvä olla valittavana. Montessori-välineet ohjaavat itsessään työskentelyä luoden edellytyksiä onnistumiselle. Lopputuloksella ei niinkään ole merkitystä, vaan tärkeintä on toiminta itsessään.

Asukkaan tehdessä tehtäviä henkilökunta havainnoi niiden sopivuutta hänelle. Tehtävien onnistuminen kirjataan ja näin pystytään järjestämään sopivia tehtäviä esille.

11 KOKEMUKSIA

Havainnointiin perustuvan tutkimuksen tulokset kertovat positiivisten kasvonilmeiden yleistyneen muistisairailla montessorin käyttöönoton jälkeen (Brush, 2020, s. 41). Tästä voidaan päätellä, että ahdistus ja levottomuus on helpottunut.

Montessoriin perustuva toiminta lisää osallistumista elämään. Se vähentää samalla pelkoa, vihaa, ahdistusta, kiihtymystä ja sosiaalista vetäytymistä (Ducak, Denton & Elliot, 2018, s.5–33). Montessorissa otetaan huomioon yksilöllisyys, kyvyt ja kiinnostuksen kohteet. Aktiviteetit luodaan yksilön kykyjen mukaan käyttämällä tuttuja ja houkuttelevia materiaaleja vastamaan henkilön tarpeita.

Kanadassa kokeiltiin pitkäaikaishoidossa montessoria (Ducak ym., 2018, s. 5–53). Enemmistö henkilökunnasta oli tottunut tekemään asioita asukkaiden puolesta sen sijaan, että he olisivat antaneet heille mahdollisuuden tehdä itse. Kokeilu aloitettiin tuomalla paikalle materiaalia ja käymällä ne läpi henkilökunnan kanssa. Materiaalia esiteltäessä kerrottiin, mitä hyötyä siitä on ja mihin tarpeeseen se vastaa. Henkilökunta ihmetteli esimerkiksi sitä, miksi palloja aseteltiin vuokaan. Heille vastattiin, että liike ylläpitää kätevyyttä, josta henkilölle on hyötyä toimiakseen itsenäisesti. Kouluttajat huomasivat, että aikuisten kanssa materiaalit pitää esitellä visuaalisesti ja niitä on saatava kokeilla.

Kokeilussa huomattiin montessorin antavan muistisairaiden elämään tarkoituksen ja merkityksen (Ducak ym., 2018, s. 5–53). Asukkaat tulivat ulos huoneistaan omin avuin ja aloittivat keskustelun. Heidän apaattisuutensa oli vähentynyt. Muistisairaiden elämänlaatu parani vähentämällä ikävystymistä, joka taas puolestaan vähensi aggressiivista käytöstä. Yleensä asukkaat istuivat tylsistyneinä tai tulivat toistuvasti kysymään samoja kysymyksiä, mutta nyt henkilökunta saattoi antaa heille tekemistä. Asukkaat tunsivat itsensä hyödyllisiksi.

Eräässä toisessa kokeilua toteuttavassa hoivakodissa asukkaiden kiinnostuksen kohteet selvitettiin ja dokumentoitiin (Brush ym., 2018). Tämän jälkeen hyllyille aseteltiin aktiviteetteja,

esimerkiksi ompelutehtävä, lajittelutehtävä tai kukkien asettelu. Jonkin ajan kuluttua tehtiin johtopäätöksiä muistisairaiden elämänlaadun paranemisesta sekä hoitohenkilöstön työtyytyväisyyden muuttumisesta parempaan suuntaan.

Montessorimateriaalit eivät ole leluja vaan työkaluja itsenäisen elämän harjoittamiseen (Camp 2010). Toiminnot valitaan yksilöllisesti henkilön kykyjen ja kiinnostuksen mukaan. Esimerkiksi kukkakuvien ja niihin yhdistettävien sanojen lajittelu sopii jollekin, joka pitää puutarhanhoidosta. Matkustamisesta pitävä saattaa haluta yhdistää pääkaupunkien nimiä maihin. Hienomotoriikkaa voi harjaannuttaa kuvien leikkaamisella tai ruuvimeisselin käytöllä. Hammasproteesista voi piirtää paperille mallin yöpöydälle sängyn viereen ja muistisairas voi oppia itse ottamaan proteesin yöksi pois. Taiwanissa vuonna 2009 montessorimenetelmän käytön aloittaminen osoitti sen vähentävän levottomuutta ja aggressiivista käytöstä (Camp 2010).

12 AINEISTON KERUU

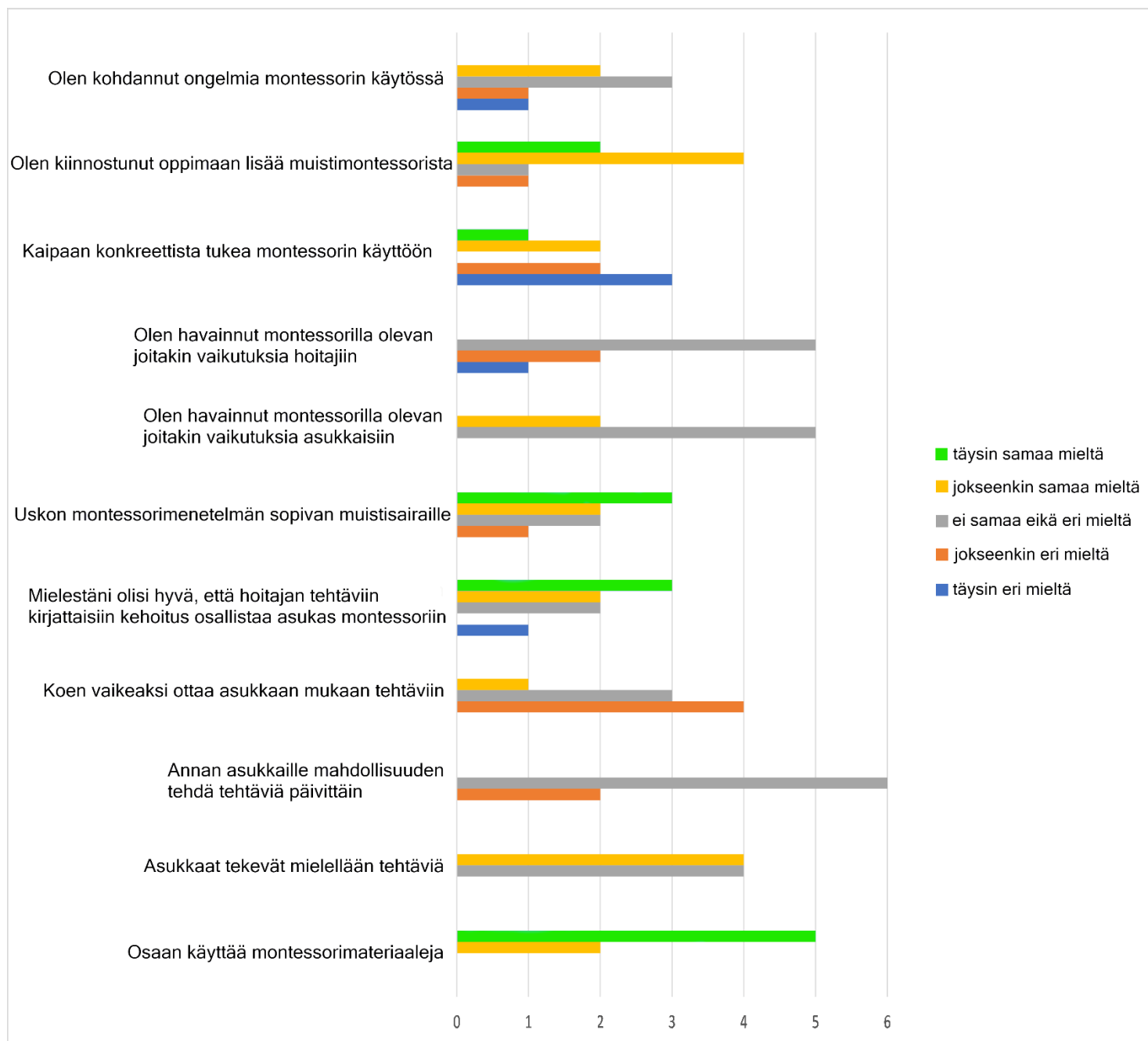
Ilolansalossa hoitajat havainnoivat asukkaita heidän tehdessään montessoritehtäviä tai osallistuessaan yhteisiin tehtäviin. Keräsin hoitajien havainnot kyselyllä. En eritellyt hoitajia, hoiva-avustajia tai sijaisia, vaan kyselyyn sai vastata jokainen Ainokodissa työskentelevä. Tein kyselylomakkeen, jossa oli 11 Likertin asteikolla arvioitavaa kysymystä. Joissakin kysymyksissä oli lisäkohta, jossa sai halutessaan selventää vastausta.

Kyselylomakkeen etusivulle liitin saatekirjeen, jossa kerroin lyhyesti, kuka olen ja miksi teen kyselyn. Kerroin myös vastaajien henkilöllisyyden pysyvän salassa ja saaneeni luvan toteuttaa kyselyn.

Lomakkeet ja palautuslaatikon vein Ainokotiin henkilökunnan taukotilaan. Laatikon kanteen kirjoitin päivämäärän, jolloin kyselyyn vastaaminen päättyy. Aikaa kyselyiden täyttämiseen oli kaksi viikkoa. Tiiminvetäjä muistutti kyselyistä henkilökunnalle kyselyaikana.

Kyselyyn vastasi määräajassa kahdeksan hoitohenkilökuntaan kuuluvaa (kuvio 1). Käytän analysoinnissa sanaa hoitaja, mutta vastaajissa saattoi olla lisäksi hoiva-avustajia tai tuki-työntekijöitä. Vastaukset kokosin koontilomakkeelle. Monivalintakysymyksistä laskin vastaus-ten määrät kutakin vastausvaihtoehtoa kohden. Kysymyksissä 4, 7, 8 ja 11 oli mahdollisuus selventää vastausta avoimena. Avoimet vastaukset kirjoitin sanasta sanaan. Kyselyn loppuun sai laittaa omia ehdotuksia, jotka myös kirjasin koontilomakkeella sanasta sanaan.

Käytin kyselyssä Likertin asteikkoa, jossa 1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=ei samaa eikä eri mieltä, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä.

Kuvio 1. Kysely

13 ANALYYSI

Kävin vastaukset läpi aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja analyysin tarkoituksena on luoda selkeä kuva ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 108). Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto selkeään muotoon. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto ensin hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi.

Pelkistin aineistoa etsien tutkimuskysymykseni kannalta merkityksellisiä ilmauksia. Halusin tutkimuksessani saada selville, mitkä seikat vaikuttavat montessorimenetelmän käytön onnistumiseen. Kokosin samantyyppiset lainaukset yhteen ja mietin niille yhteisen nimittäjän. Tein taulukon aineiston pelkistämisestä (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 110). Taulukkoon kokosin alkuperäisilmaukset ja niistä pelkistetyt ilmaukset pääluokkineen (taulukko 2).

Taulukko 2. Aineiston pelkistäminen ja ryhmittely

Alkuperäisilmaus	Alaluokka	Pääluokka
"Kiire estää asukkaan mukaan ottamisen" "Ajan salliessa annan asukkaille mahdollisuuden tehdä tehtäviä" "Haluaisin aikaa tehdä tehtäviä rauhassa asukkaan kanssa" "Montessori unohtuu kiireen keskellä" "Olisi hyvä kirjata montessorin käyttö hoitajien tehtäviin"	-Montessoria ei ole merkitty hoitajan työtehtäviin, joten hoitajan voi olla vaikea mieltää se hänelle kuuluvaksi -Montessorille kaivataan erillistä aikaa, jolloin on "luvalista" käyttää sitä -Hoitotyö koetaan ensisijaiseksi tehtäväksi, jolloin montessori helposti unohtuu	Hoitajien työtehtävät
"Asukas ei halua tulla mukaan" "Asukas ei ymmärrä tehtävää" "Huonotuulista asukasta on vaikea saada mukaan" "Joidenkin asukkaiden hahmotushäiriöt vaikeuttavat tehtävien tekemistä" "Levottomuus estää mukaan ottamisen"	-Asukkaan mielialaa tai kiinnostusta ei tiedetty -Tehtävä ei vastaa asukkaan toimintakykyä -Tehtävän pitää olla asukkaalle merkityksellinen, jotta hän kiinnostuu ja rauhoittuu sitä tekemään -Ilman havainnointia sopivan tehtävän valinta on vaikeaa	Havainnointi
"En ollut tutustunut materiaaleihin etukäteen" "Olen kiinnostunut oppimaan lisää montessorista" "Osaan käyttää materiaaleja"	-Tietoa menetelmästä kaivataan lisää -Materiaaleihin pitäisi hoitajien tutustua ensin -Menetelmää tulee käytettyä helpommin sen ollessa tuttu	Koulutus
"Annoin helposti otettavan tehtävän, esim. pölyjen pyyhinnän" "Yksinkertaiset tehtävät ovat hyviä"	-Yksinkertaisen tehtävän esittely ja käyttäminen helppoa -Asukas osaa alkuun päästyään työskennellä omatoimisesti	Tutut materiaalit
"Montessori sopii muistisairaille" "Montessori on kivaa" "Asukkaat tekevät mielellään tehtäviä" "On hyvä, jos asukas voi tehdä itsekseen tehtävää"	-Menetelmä antaa asukkaille mielekästä tekemistä -Asukkaiden elämänilo ja omatoimisuus kasvaa -Asukkaat kokevat saavansa tehdä merkityksellisiä tehtäviä	Merkityksellisyys

Analyysissa selvisi, että montessorin käytön onnistumiselle eduksi ovat tutut tehtävät. Tehtävät ja materiaalit ovat sekä asukkaille että hoitajille ennestään tuttuja. Väline ja sen käyttötapa muistuu asukkaan mieleen. Hoitajan on helppo valita ja antaa tehtävä, esimerkiksi pölyn pyyhintä, sillä sen käyttöä ei tarvitse erikseen opetella. Tuttu tehtävä antaa muistisairaalle onnistumisen iloa ja hän kokee merkityksellisyyttä saadessaan tehdä sitä.

Hoitajien työtehtävät vaikuttavat montessorimenetelmän käyttämiseen. Hoitajat kaipasivat erikseen merkittävää aikaa montessorille. Hoitajien työtehtävien kirjauksissa olisi hyvä olla muistutus käyttää menetelmää, sillä työtehtäviin kirjaamalla menetelmän käyttö koettaisiin tärkeäksi. Saattaa olla vaikea poiketa totutuista toimintatavoista ilman kannustusta.

Havainnoinnin tärkeys tuli esille montessorin käytön onnistumiselle. Ilman havainnointia on vaikea löytää henkilön toimintakyvylle sopiva tehtävä. Erilaiset haasteet toimintakyvyssä, kuten esimerkiksi hahmotushäiriöt rajoittavat tiettyjen tehtävien sopivuutta. Yksilöllisellä havainnoinnilla pystytään näkemään, mihin asioihin henkilö tarvitsee tukea. Elämänhistorian tuntemalla osataan antaa henkilölle merkityksellinen tehtävä, joka kiinnostaa häntä.

Henkilökunnan tulee käytettyä montessorimenetelmää paremmin, jos se on tuttua. Moni hoitaja oli kiinnostunut oppimaan lisää menetelmästä. Käyttöä helpottaisi, mikäli hoitajalle olisi tiedossa havainnoinnin tärkeys ja tehtävien merkitys toimintakyvyn ylläpidossa ja merkityksellisyyden luomisessa. Osatessaan menetelmän hoitaja sisäistää sen ja käyttö tulee luonnostaan.

Montessorin käytön onnistumista tukee menetelmän merkityksellisyys muistisairaille. Asukkaat löysivät elämänilon tehdessään tehtäviä ja saivat mielekästä tekemistä. Menetelmä luo hoitoympäristöön rauhallisen ja miellyttävän ilmapiirin, koska asukkaat keskittyvät tehtäviin vaeltelun tai toistuvien kysymysten sijaan. Muistisairaiden toimintakyky pysyy pidempään yllä, jolloin hoitajan apua tarvitaan vähemmän.

14 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkimusaika oli lyhyt, joten kaikki vaikutukset eivät ehtineet tulla esille. On vaikea ottaa uutta toimintatapaa käyttöön, varsinkin kun asukas saa olla aktiivinen toimija passiivisuuden sijaan. Moni hoitaja on tottunut siihen, että asukkaan puolesta tehdään asioita vedoten kiireeseen tai siihen että se onnistuu paremmin ilman asukasta. Asukas saattaa sanoa siihen, ettei hän halua tehdä mitään. Pitää muistaa, että muistisairauteen kuuluu vetäytyminen, joten kannustus aktiivisuuteen on paikallaan. Asukkaan innostuessa tehtävästä hän tekee sitä mielellään, kuten vastauksista kävi ilmi. Oletin hoitajien tietävän, miten asukas kohdataan ja otetaan mukaan toimintaan. Olisin voinut korostaa oikeanlaisen kohtaamisen tärkeyttä.

Hoitajalla on tärkeä rooli tarjota asukkaalle mielekästä tekemistä ja mahdollistaa sen tekemisen hänelle. Havainnoimalla pystyy näkemään, onko asukas väsynyt tai huonotuulinen, jolloin häntä ei ehkä kiinnosta osallistua toimintaan. Havainnoimalla voi päätellä, mitä tietyn käytöksen takana on.

Kiire tuli esille monesti. Montessorin käytön sujuvuuteen vaikuttaa rauhallinen ilmapiiri. Kiire voi olla todellista tai kuviteltua. Saatetaan ajatella, että hoitajan pitää olla mahdollisimman tehokas. Hoitajat tekevät heille annetut työtehtävät ja mikäli kirjauksissa ei ole mainittu montessoria, se unohdetaan. Hoitaja voi ajatella, ettei se kuulu hänelle eikä miellä sitä tärkeäksi.

Elämänhistorian tunteminen ja havainnointi on tärkeää, jotta asukkaalle voidaan antaa sopiva tehtävä. Kyselyssä vastattiin ongelmana olevan asukkaan hahmotushäiriöt, jolloin tehtäviä on vaikea tehdä. Hahmotushäiriöiselle eivät sovi hyvää näkökykyä vaativat tehtävät, mutta hän pystyy osallistumaan roskien vientiin tai muisteluhetkeen. Tuntemalla henkilön toimintakyky sopivan tehtävän valitseminen on helppoa. Olisin voinut montessorimenetelmää esitellessäni vielä enemmän korostaa havainnoinnin tärkeyttä ja sitä, että havainnoinnin tulee olla jatkuvaa. Pelkästään se ei riitä, että havainnoi asukasta kerran saadakseen hänen toimintakykynsä selville. Jatkuvalle havainnoinnille pystyy näkemään pienetkin muutokset ja huomioimaan henkilöä yksilöllisesti.

Montessorimenetelmän pitää lähteä ihmisestä itsestään. Se on tapa ajatella ja toimia. Olen kuullut joskus muistisairaana omaisten ihmettelevän, miksi ikääntynyt laitetaan töihin. Asia pitää selittää siten, että toiminnan avulla muistisairaana aktiivisuus paranee ja toimintakyky säilyy parempana. Asukas saa mielekästä tekemistä ja tarpeellisuuden tunteen, joka kasvattaa elämäniloa. Ikääntyneen fyysinen toimintakyky heikkenee helposti hänen muuttaessaan palveluasuntoon ja hänen hoidontarpeensa kasvaa. Hoitoympäristön tulisi olla jäljellä olevaa toimintakykyä tukeva.

Kokonaisuudessa onnistuin tavoitteessani, sillä tarkoitukseni oli tutustuttaa hoitajat menetelmään ja nähdä, miten montessori soveltuu muistisairaille. Tavoitteenani oli myös saada mielekästä tekemistä asukkaille. Menetelmään tutustuminen on vasta alussa, mutta suurin osa hoitajista oli kiinnostunut oppimaan lisää. Näin myös, miten menetelmä antoi elämäniloa ja tekemistä. Kerran näin hoitajan viemässä roskia asukkaan kanssa. Mentyäni paikalle totesin asukaan nauttivan saadessaan tehdä jotakin hyödyllistä.

Mikäli menetelmä halutaan ottaa pysyvään käyttöön, olisi järjestettävä koulutusta. Työyhteisöön kannattaisi nimetä vastuhenkilö, joka seuraisi montessorin käyttöä ja tarvittaessa uudistaisi materiaaleja sekä huolehtisi havainnointilomakkeiden saatavuudesta. Muutama innostunut työyhteisön jäsen saisi levitettyä innostusta työyhteisöön. Muutosvaiheet vievät aina aikaa. Esihenkilön rooli on tärkeä, sillä hän innostaa henkilökuntaa uuden kokeiluun.

Olen nähnyt, miten montessori sopii lapsille. Kouluissa on otettu käyttöön yleisopetukseen montessorissa käytettyjä toimintamalleja, jotka Maria Montessori kehitti jo kauan sitten. Niiden käyttöönotto yleisopetukseen vei aikaa vuosisadan. Toivoisin, ettei kestäisi yhtä kauan, että montessoria aletaan laajemmin hyödyntää muistisairaiden hoidossa. Montessorimenetelmä ei vaadi suuria investointeja ja siitä koituu hyötyä monelle taholle. Muistisairaat saavat elämäniloa ja kunnioitusta, hoitajat viihtyvät työssään paremmin ja yhteiskunta voi kustannustehokkaasti tuottaa laadukasta hoitoa. Hoivakoti, jossa montessorimenetelmää käytetään, tulee olemaan kilpailukykyinen työpaikka, jossa hoitohenkilökunta haluaa työskennellä.

LÄHTEET

Brenner, T., & Brenner, K. (2020). *The Montessori method for connecting to people with dementia: A creative guide to communication and engagement in dementia care*. Jessica Kingsley Publishers.

Brush, J. (2020). *Montessori for Elder and Dementia care*. Brushdevelopment.

Brush, J., Douglas, N. & Bourgeois, M. (2018). Implementation of the Montessori program in assisted living: Positive outcomes and challenges. *The Journal of Nursing Home Research Sciences*, 14(7), 64-70. <https://doi.org/10.1016/j.jalz.2018.06.556>

Camp, C. (2010). Origins of Montessori Programming for Dementia. *Nonpharmacol Ther Dement*, 1(2), 163-174. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3600589>

Ducak, K., Denton, M. & Elliot, G. (2018). Implementing Montessori Methods for Dementia in Ontario long-term care homes. *Dementia*, 17(1), 3-127. <https://doi.org.libts.seamk.fi/10.1177/1471301215625342>

Erkinjuntti, T., Rinne, J. & Soininen, H. (2010). *Muistisairaudet*. Duodecim.

Hallikainen, M., Mönkäre, R., Nukari, T. & Forder, M. (toim.) (2014). *Muistisairaankuntouttava hoito*. Duodecim.

Hantikainen, V. & Hoivala, T. (2017). Uusien toimintatapojen käyttöönotto-esimerkkinä kiinnostetiikan hyödyntäminen. Teoksessa J. Kulmala (toim.), *Parempi vanhustyö: Menetelmiä johtamisen kehittämiseen*. (s. 53—67). PS-kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2001). *Tutki ja kirjoita*. Kirjayhtymä oy.

Jalovaara, H. (2020). Montessori muistisairaiden hoidossa. *Synapsi*, 2(34), 12-13. https://www.muistihelsinki.fi/wp-content/uploads/2020/09/synapsi-2_2020.pdf

Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2021). Etnografia. Teoksessa Vuori, J. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto. <https://fsd.tuni.fi>

Kananen, J. (2014). *Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona*. JAMK julkaisut.

Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkkä, H. (2022). *Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön*. Art House.

MacDonald, G., & Weinstein, L. (2018). *The Montessori Alzheimers Projekt-Bringing Montessori Insights to Dementia Care*. 1 st Edition.

Pasanen, T. & Lampinen, T. (2021). *Montessoripedagogiikka ja toimintaterapia muistisairaiden kuntoutuksessa: Kuvaileva kirjallisuuskatsaus*. [AMK-opinnäytetyö, Metropolia AMK]. Theseus. <https://urn.fi/amk-2021120423766>

Suomen Montessoriliitto. (i.a.). *Montessorimenetelmä muistisairaiden hoidossa*. <https://montessori.fi>

Telaranta, P. (2014). *Muistisairauden kanssa: Alzheimer arjessa*. Auditorium.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2006). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Wilander, S. (2021). Muistimontessorin avulla parempaa vanhusten hoitoa. *Montessorilehti* vuosijulkaisu 2021, 8-11. Suomen Montessoriliitto.

Wilander, S. (2018). *Montessoripedagogiikka: Oppimisen iloa*. Suomen Montessoriliitto ry.

LIITTEET

Liite. 1 Elämänhistoriahaastattelu

Liite 2. Kirje hoitajille opinnäytetyöstä

Liite 3. Esittely muistimontessorista

Liite 4. Toimintakykykysely

Liite 5. Havainnointilomake

Liite 6. Kyselylomake

Liite 7. Saatekirje kyselyyn

Liite 1. Elämänhistoriahaastattelu

HENKILÖHAASTATTELU

1. Miten haluat sinua puhuteltavan?
2. Millaisissa töissä olet ollut?
3. Mistä harrastuksista tai puuhista pidät?
4. Miten mieluiten vietät päiväsi?
5. Kuunteletko mielelläsi musiikkia, jos niin millaista?
6. Oletko soittanut jotain soitinta?
7. Laulatko mielelläsi?
8. Luetko mielelläsi tai kuunteletko jos sinulle luetaan?
9. Katsotko mielelläsi tv:tä, mitkä ovat lempiohjelmiasi?
10. Pelaatko mielelläsi pelejä?
11. Oletko urheillut?
12. Mistä kotitaloustöistä pidit?
13. Mitkä ovat olleet merkittävämpiä tapahtumia elämässäsi?
14. Mikä saa tuntemaan olosi mukavaksi? (ihovoide, lempivaate...)

15. Mikä tekee sinut onnelliseksi?
16. Mistä et pidä?
17. Mikä lohduttaa, jos olet harmissasi?
18. Heräämisaika aamuisin?
19. Nukkumaanmeno aika?
20. Onko sinulla tiettyjä rutiineja päivän aikana?
21. Syntymäpaikka:
22. Lapsuudenkodin sijainti:
23. Koulut:
24. Asepalvelus:
25. Saadut kunniamerkit tai palkinnot:
26. Asuinpaikat aikuisena:
27. Kerhot tai yhdistykset joihin olen kuulunut:
28. Uskonnollisuus:
29. Äidin ja isän nimet:
30. Veljet ja sisaret:

31. Puolison nimi:

32. Vihkimispäivä ja -paikka:

33. Lasten nimet:

34. Lasten ammatit ja asuinpaikat:

35. Lastenlapset:

36. Lemmikit:

37. Parhaiten mieleen jääneet lomat:

38. Parhaat ystäväni:

39. Merkittäviä tapahtumia:

40. Perheenjäsenet jotka käyvät katsomassa:

41. Muuta:

Liite 2. Kirje hoitajille opinnäytetyöstä

Hei,

olen tekemässä toiminnallista opinnäytetyötä osana geronomin opintojani. Tavoitteenani on saada palvelukodin henkilökunta tietoiseksi muistimontessorimenetelmästä, sen hyödyistä ja käyttömahdollisuuksista. Panoksenne on tärkeää, sillä ilman apuanne en pysty kokeiluani toteuttamaan.

Toivon että tutustutte muistimontessorin tulosteisiin. Esitteen lopussa lähteet-sivulla mainitaan video, joka kannattaa katsoa. Video ei ole pitkä, mutta selventää hyvin, miten montessoria käyttämällä on saatu hoivakoti toimivaksi montessorin avulla.

Lyhyesti kerrottuna montessorin tarkoitus on keskittyä muistisairaana jäljellä olevaan toimintakykyyn. Henkilön elämänhistorian ja kiinnostusten kohteiden pohjalta hänelle annetaan tehtäviä, joiden avulla hän saa merkitystä ja mielekästä tekemistä sekä pitävät yllä toimintakykyä. Esimerkiksi entinen kirjanpitäjä, joka on kiinnostunut luonnosta saattaa kiinnostua toimimaan säätilan tarkkailijana, joka päivittäin merkitsee säätilan näkyville joko kirjoittamalla tai kuvakortein taululle kaikkien nähtäväksi. Lisäksi hän voi työskennellä luontokorttien parissa.

Omahoitajan tehtävänä on havainnoida hoidettavaa ja tehdä hänelle tarvittaessa omaista apuna käyttäen elämänhistoriahaastattelu sekä toimintakykykysely. Lomakkeet täytetään ja sopikaa joku yhteinen paikka, mihin kaikki kerätään. Tulen hakemaan ne 18.5.

Lomakkeiden pohjalta tehdään montessorisuunnitelma, johon kirjataan henkilölle sopivia tehtäviä ja ehkä joku rooli. Hankin tehtävissä mahdollisesti tarvittavat välineet ja voimme yhdessä opastaa henkilön toiminnan alkuun.

Erilliselle seurantalomakkeelle merkitään tehtävien toteuttaminen, onnistuminen ym. Tehtäviä voidaan muokata tarvittaessa vastaamaan henkilön tarpeita paremmin.

Alustavasti ajattelin, että kokeilua tehtäisiin vuoden loppuun omahoitajan havainnoiden ja kirjaten havainnot.

Alkuvuodesta teen nimettömän kyselyn hoitajilta kokeilusta ja sen toimivuudesta. Kyselyn tulokset analysoidaan ja johtopäätökset kirjataan opinnäytetyöhön. Kenenkään henkilötiedot eivät tule esille missään vaiheessa.

Kesän kuluessa käyn viikoittain katsomassa miten asiat etenevät ja pohditaan yhdessä, jos jotakin mietittävää tulee.

Yrittäkää löytää aikaa tutustua materiaaleihin ja tehdä haastattelut. Uskon että innostutte asiasta, kunhan pääsemme alkuun.

Maarit

Liite 3. Esittely muistimontessorista

MUISTIMONTESSORI

"Auta minua tekemään itse"

MITÄ MONTESSORI ON:

- Maria Montessori 1870-1952 oli italialainen lääketieteen tohtori ja pedagogi
- Hän kehitti montessoripedagogiikan käytännön tutkimuksen ja havaintojen pohjalta havainnoimalla lapsia, testaamalla välineitä ja menetelmää
- Montessorissa huomioidaan ihmisen taipumukset, kehitys- ja herkkyykskaudet, vastaanottavainen mieli sekä valmisteltu ympäristö
- Montessorissa asenne on kunnioittava-jokainen tarvitsee apua oppiakseen mutta annetaan mahdollisuus kokeilla itse
- Myöskään muistisairaalla ei saa varastaa oppimisen, osaamisen ja onnistumisen kokemuksia

MIKSI MONTESSORI SOPII MUISTISAIRAALLE:

- Se lisää itsenäisyyttä ja omatoimisuutta
- Ahdistunut käytös, levottomuus ja aggressiivisuus vähenevät
- Vuorovaikutus helpottuu
- Hoitajien hyvinvointi paranee
- Montessori on yksilölähtöistä, joka huomioi henkilökohtaiset tarpeet ja elämänhistorian
- Muistimontessoria on käytetty yli 20:n vuoden ajan mm. Pohjois-Amerikassa, Australiassa ja Ranskassa ja saatu hyviä tuloksia
- Montessori mahdollistaa säilyneen toimintakyvyn käyttämisen
- Muistisairaallakin on mahdollista oppia uusia rutiineja
- Montessorin avulla elämään tulee elämäniloa ja merkityksellisyyttä
- Valmisteltu ympäristö tukee muistisairaalan tarpeita

- Muistin apuvälineet tukevat toimintakykyä
- Vastuuroolit sitouttavat muistisairaahan mukaan toimintaan
- Asukkaat tekevät päätöksiä, ovat vapaita liikkumaan ja tekemään valintoja
- Yhdessä toimiessa erilaiset kyvyt tulevat käyttöön
- Myös muistisairaalla on oikeus tehdä valintoja ja tuntea itsensä tarpeelliseksi

MUISTIMONTESSORI SUOMESSA

- Suomen Montessoriliitto on perustanut työryhmän, jonka tavoitteena on tuoda muistimontessorimenetelmä muistisairaiden hoitoon myös Suomessa
- Helsingissä ollaan aloitettu kokeilu muutamassa hoivayksikössä
- Pohjoismaiden ensimmäinen muistimontessori-koulutus oli syksyllä 2021 Helsingissä

YKSILÖKESKEISYYS

- Etusijalle asetetaan asukkaiden autonomia, aktivointi ja itsemääräämisoikeus
- Hoitotyön tekijät toimivat asiakkaan kumppaneina, jolloin henkilön vahvuudet, tarpeet ja voimavarat tunnistetaan ja hyödynnetään
- Asukas tunnetaan ja hänen aiemmat roolinsa ja harrastuksensa otetaan huomioon ja ollaan tietoisia siitä, mitä hän haluaa nyt tehdä
- Mahdolliset esteet ympäristöstä poistetaan
- Tuloksena on asukasta tukeva, yksilöllinen hoitosuunnitelma, jossa asiakkaan ilmoittamat arvot, mieltymykset ja tavoitteet on otettu huomioon

VALMISTELTU YMPÄRISTÖ

- Valmisteltu ympäristö mahdollistaa liikkumis- ja toimintavapauden
- Ohjaa itsenäiseen toimintaan, liikkumiseen ja valintojen tekemiseen vihjeiden avulla
- Ympäristö tukee sosiaalisia, emotionaalisia, kognitiivisia ja henkisiä tarpeita ja mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen
- Ympäristön on oltava kaunis, siisti ja selkeä
- Ohjeita ja kylttejä on hyvä olla näkyvillä ja nimilaput auttavat muistamaan kuka on kyseessä

HAVAINNOINTI

- Auttaa näkemään mihin henkilö pystyy ja näin hoitosuunnitelma saadaan tarkemmaksi
- Kertoo mitä henkilö haluaa, tarvitsee ja miten tarpeisiin voidaan parhaiten vastata
- Kertoo persoonasta ja mieltymyksistä sekä toimintakyvystä
- Havainnointi on jatkuvaa, myös suunnitelman laatimisen jälkeen
- Luodaan järjestelmä, jolla henkilöä seurataan
- Havainnointia tehdään useana päivänä viikossa eri aikoina ja eri tilanteissa
- Havainnot kirjataan
- Henkilön lisäksi havainnoidaan sitä, miten ympäristö estää tai edesauttaa toimintakykyä
- Havainnoidaan KUKA henkilö on, MITEN hän käyttäytyy, MITÄ ympäristössä tapahtuu, MILLOIN se tapahtuu, MITEN voit auttaa henkilöä sitoutumaan mielekkääseen toimintaan

ELÄMÄNHISTORIA

- Kuntoutus lähtee taustoihin tutustumalla
- Elämänhistoria ja aiemmat kiinnostuksen kohteet pohjana toiminnoille ja välineille, joilla henkilöä autetaan ylläpitämään toimintakykyään
- Elämänhistoria kerätään haastattelemalla asukasta ja/tai omaista ja tiedot kirjataan
- Elämänhistorian pohjalta voi tehdä muistikirjoja "memory book"
- Muistikirjat edistävät kommunikointia, ne voivat toimia muistivihjeinä jne.
- Muistikirjassa on asukkaalle merkityksellisiä valokuvia ja etusivulle voidaan liittää henkilön päivittäinen aikataulu

MONTESORISUUNNITELMA

- Tietoa kerätään haastattelulla ja havainnoimalla ja saadun tiedon perusteella tehdään suunnitelma
- Perustuu henkilön kiinnostusten kohteiden, harrastusten, vahvuuksien ja tarpeiden tunnistamiseen
- Luo roolin, jolla annetaan mielekäs tarkoitus yhteisössä
- Sisältää seurantapäiväkirjan, johon kirjataan osallistumistiheys, tehdyt havainnot ja muutosehdotukset
- Dokumentoidaan kuka on vastuussa toimintojen ja roolien valmistelusta ja toteuttamisesta, mahdollisesti tarvittavat materiaalit luetteloidaan

- Käytännössä elämänhistorian ja havainnoinnin perusteella kirjataan tehtäviä, joista henkilö on kiinnostunut, jotka sopivat hänen tarpeisiinsa ja ovat hänelle merkityksellisiä
- Tehtävät voivat olla hoivayhteisön järjestelystä omassa huoneessa tapahtuvaan toimintaan henkilöstä riippuen
- Henkilön tehdessä tehtäviä henkilökunta havainnoi niiden sopivuutta hänelle ja tekee tarvittaessa muutoksia
- Kirjataan tehtävien onnistuminen, miten usein niitä tehdään ja mitä materiaalia tarvitaan

VAIKUTUKSET

- Levottomuus ja aggressiivisuus vähenevät, kun tilalle tulee mielekästä tekemistä
- Puolesta tekemisen sijaan annetaan yrittää itse
- Tuttuihin asioihin liittyvä toiminta ylläpitää vielä tallella olevaa toimintakykyä, esim. pallojen lajittelu käsin ja myöhemmin lusikalla auttaa ylläpitämään käsien toimintakykyä ja mahdollistaa itsenäisen ruokailun pidempään
- Voi auttaa nostamaan esiin pitkäaikaiseen muistiin varastoitua tietoa ja kokemuksia, joiden avulla muistisairas voi oppia uudelleen pukeutumaan, syömään jne.
- On muistettava, että on monia eri tapoja tehdä asioita, vaikkei henkilö tekisi juuri niin kuin hoitaja on ajatellut, tapa on hyväksyttävä jollei se aiheuta vahinkoa
- Omaiset saattavat ihmetellä miksi ikääntyneet laitetaan töihin, jolloin heille on selvitettävä tehtävien merkitys toimintakyvyn ylläpitäjänä ja elämänilon tuottajina

VIDEO

<https://montessoridementia.org/video/living-abundant-life-montessori-ageing>

Liite 4. Toimintakykykysely

TOIMINTAKYKY

NÄKÖ: (näkeekö lukea, hahmottaako?)

KUULO:

KOMMUNIKOINTI: (pystyykö vastavuoroiseen keskusteluun, puhuuko lauseita/sanoja...?)

MOTORIIKKA: (liikkumiskyky, hienomotoriikka, käsien käyttö?)

KOGNITIO: (onko orientoitunut ympäristöön, tietääkö kuka on ja missä, elääkö nuoruudessaan, muisti...?)

MITÄ VAHVUUKSIA HENKILÖLLÄ ON:

MITÄ KYKYJÄ PITÄISI VAHVISTAA: (käsien motoriikka-pukeutuminen, rauhoittuminen-levottomuus, liikkuminen-paikallaan olo...)

Liite 5. Havainnointilomake

NIMI:

Kengän puhdistus							
Hopean kiillotus							
Pölyjen pyyhintä							
Lukot ja avaimet							
Kivipiirustus							
Sideharson rullaus							
Kukkakorttiparit							
Kalakortit							
Kukkakortit							
Työkalukortit							
Värityskuvat							
Palapeli							
Lukeminen							
Ruokakärryn haku							
Kattaminen							
Roskien vienti							
Petaaminen							
Pöytien siivous							
Kukkien kastelu							
Lukeminen toisille							
Pyykin viikkaus							

Liite 6. Kyselylomake

Olen tuonut hyllylle montessoritehtäviä, joita voi tarjota asukkaille. Listasin myös tehtäviä, joihin hoitaja voi ottaa asukkaan mukaan, esim. roskien vienti, ruokakärryn haku, petaus, kattaminen jne.

Toivon nyt saavani mielipiteitä tehtävistä ja niiden käytöstä.

Ole hyvä ja vastaa ympyröimällä parhaiten sopiva vaihtoehto. Muutamassa kysymyksessä voit täydentää vastaustasi omin sanoin sille varattuun kohtaan.

1. Osaan käyttää montessorimateriaaleja

1=täysin eri mieltä 2=jokseenkin eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä 4=jokseenkin samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 täysin samaa mieltä

2. Asukkaat tekevät mielellään tehtäviä

1=täysin eri mieltä 2=jokseenkin eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä 4=jokseenkin samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 täysin samaa mieltä

3. Annan asukkaille mahdollisuuden tehdä tehtäviä päivittäin

1=täysin eri mieltä 2=jokseenkin eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä 4=jokseenkin samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 täysin samaa mieltä

4. Koen vaikeaksi ottaa asukkaan mukaan tehtäviin

1=täysin eri mieltä 2=jokseenkin eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä 4=jokseenkin samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 täysin samaa mieltä

Mikäli koet vaikeaksi asukkaan mukaan ottamisen, niin miksi:

5. Mielestäni olisi hyvä, että hoitajan doma-tehtäviin kirjattaisiin kehoitus osallistaa asukas montessoriin

1=täysin eri mieltä 2=jokseenkin eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä 4=jokseenkin samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 täysin samaa mieltä

6. Uskon montessorimenetelmän sopivan muistisairaille

1=täysin eri mieltä 2=jokseenkin eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä 4=jokseenkin samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 täysin samaa mieltä

7. Olen havainnut montessorilla olevan joitakin vaikutuksia asukkaisiin

1=täysin eri mieltä 2=jokseenkin eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä 4=jokseenkin samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 täysin samaa mieltä

Mikäli olet havainnut vaikutusta niin mitä:

8. Olen havainnut montessorilla olevan joitakin vaikutuksia hoitajiin

1=täysin eri mieltä 2=jokseenkin eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä 4=jokseenkin samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 täysin samaa mieltä

Mikäli olet havainnut vaikutusta niin mitä:

9. Kaipaen konkreettista tukea montessorin käyttöön

1=täysin eri mieltä 2=jokseenkin eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä 4=jokseenkin samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 täysin samaa mieltä

10. Olen kiinnostunut oppimaan lisää muistimontessorista

1=täysin eri mieltä 2=jokseenkin eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä 4=jokseenkin samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 täysin samaa mieltä

11. Olen kohdannut ongelmia montessorin käytössä

1=täysin eri mieltä 2=jokseenkin eri mieltä 3=ei samaa eikä eri mieltä 4=jokseenkin samaa mieltä 5=täysin samaa mieltä

täysin eri mieltä 1 2 3 4 5 täysin samaa mieltä

Mikäli olet kohdannut ongelmia, niin mitä:

Voit kertoa omin sanoin ehdotuksia muistimontessorin käyttöön:

Lämpimät kiitokset arvokkaista vastauksistasi!

Liite 7. Saatekirje kyselyyn

TERVEHDYS AINO-KODIN HENKILÖKUNTA

14.11.2022

Opiskelen Seinäjoen ammattikorkeakoulussa geronomiksi eli vanhustyön asiantuntijaksi. Tämä kysely on osa geronomin opintojani ja opinnäytetyötäni.

Selvitän opinnäytetyössäni, miten montessorimenetelmä toimii käytännössä muistisairaiden parissa.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää hoitajien ajatuksia montessorimenetelmästä.

Tavoitteenani on kehittää työtä muistisairaiden hoidossa ja tuoda muistimontessori-menetelmää tunnetuksi.

Tutkimukseni tiedonkeruumenetelmänä on kyselytutkimus, jonka toteutan lomakekyselynä. Toivon, että mahdollisimman moni vastaa kyselyyn ja palauttaa täytetyn lomakkeen palautuslaatikkoon. Vastausaika on kaksi viikkoa. Henkilöllisyys säilyy salaisena, sillä kyselyihin vastataan nimettöminä. Saatuja vastauksia käytän ainoastaan opinnäytetyössäni, jonka jälkeen hävitän lomakkeet.

Olen saanut tutkimukselleni luvan Ilolansalon toiminnanjohtajalta Heli Koskelalta.

Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Theseus-tietokannassa (www.theseus.fi) eli tulokset ovat julkisia ja kaikkien luettavissa.

Kiitän jo etukäteen vastauksista, sillä vastaamalla mahdollistat toiminnan kehittämisen. Vastaaminen tekee mahdolliseksi myös opinnäytetyöni toteutumisen laadullisesti.

Yhteistyöterveisin

Maarit Pajala

Geronomiopiskelija

